

recerca

L'article de recerca d'aquest trimestre està dedicat al parlar d'Alcover. La llengua, a més de ser un mitjà de comunicació entre les persones, és un element d'identificació dels pobles; ens permet veure'n les semblances i les diferències que trobem en un mateix territori. El parlar d'Alcover s'inscriu en el subdialecte tarragoní, tot i que presenta alguns trets autòctons que difereixen de les solucions dels pobles veïns.

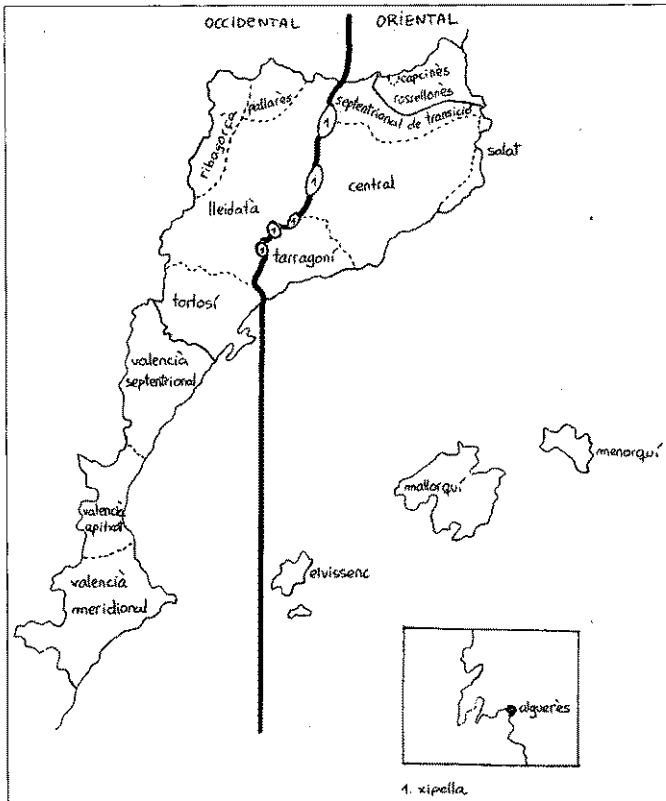
La Laura Poblet i Estivill i la Rosa M. Sanromà i Barberà, totes dues llicenciades en Filologia Catalana, analitzen les solucions pròpies de la parla de la nostra vila. En aquest treball, doncs, hi trobem un estudi dels elements lingüístics que defineixen la vila d'Alcover.

El parlar d'Alcover

INTRODUCCIÓ

El parlar d'Alcover s'inscriu en el tarragoní, un dels subdialectes del català sud-oriental que es parla a gairebé tot el Camp de Tarragona i part de la Conca de Barberà. És un conjunt de parlars que, tot i la seva base oriental, presenta molts trets occidentals, sobretot lèxics i fonètics, ja que la frontera divisòria entre ambdós blocs dialectals passa per aquesta àrea. La parla del Camp s'ha relacionat també amb els parlars balears, cosa que fa suposar la intervenció de repobladors procedents d'aquesta zona en la conquesta de les Illes el segle XIII.

Tot i la clara pertinença d'Alcover dins de l'àmbit del tarragoní, cal destacar diverses característiques que tot seguit analitzarem, sobretot fonètiques, que difereixen dels pobles que l'envolten i que permeten parlar d'un illot lingüístic.

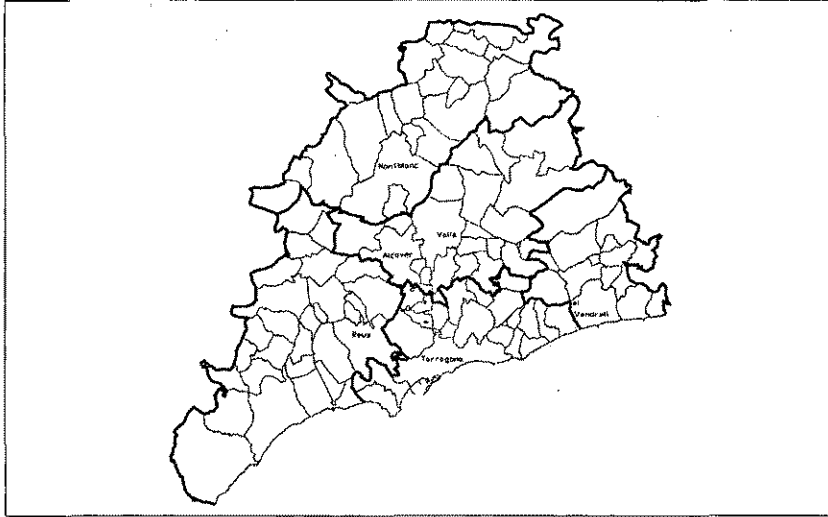

Mapa del domini lingüístic del català

DESCRIPCIÓ LINGÜÍSTICA

A continuació analitzarem les característiques del parlar d'Alcover, tot destacant-ne els aspectes que el caracteritzen com una parla particular. Abans que res, hem de precisar que sovint utilitzarem els signes de l'alfabet fonètic internacional (AFI). A l'annex hi ha una llista dels signes que apareixen en aquest article, amb exemples.

Mapa del Camp de Tarragona

1. Fonètica

La fonètica del parlar d'Alcover és bàsicament oriental, com en tot el tarragoní. És en aquest àmbit, però, on trobem els trets més singulars d'aquesta parla.

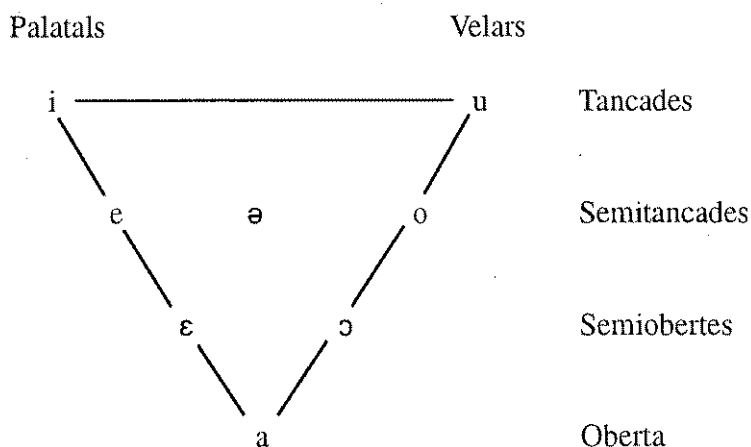
1.1. Vocalisme

En relació al vocalisme tònic, la A etimològica manté el timbre originari, com els parlars del bloc occidental, en les formes rizotòniques –és a dir, amb l'arrel tònica– de verbs com *jaure* <IACERE, *llança* <*LANCEAT, *xarra*, en lloc de *jeu*, *llença* i *xerra*, que són les solucions habituals a la resta del bloc oriental. En tot el tarragoní hi ha diversitat de solucions, segons les paraules i les localitats.

Aquest manteniment de la A etimològica llatina no el trobem, però, en tants casos com en l'occidental. Així, les formes del verb *treure* <TRAHERE, tenen el resultat de la vocal palatal semioberta [e], a diferència del resultat occidental en

/al de *traure*. També tenim una [é] a *néixer*<NASCERE i a *llet*<LACTE, però en aquests casos la transformació és deguda a un grup de iod que segueix aquest so.

La I breu i la E llarga tòniques llatines evolucionen en llatí vulgar en [é]. Aquest so encara es manté en tot l'occidental i l'alguerès. Al bloc oriental, a l'edat mitjana, aquest so esdevé [é]. Actualment es conserva així a bona part de les Balears, mentre que a la resta dels parlars orientals s'ha obert en [e]. Així, doncs, tenim [e] en els parlars orientals –tret de les Balears que presenten [ə]– i de [e] en els occidentals. Alguns exemples d'aquest tipus de mots són *pera*, *paret*, *pèsol* i *ceba*. El resultat del tarragoní general coincideix en la majoria dels casos amb l'oriental, però no sempre, ja que també hi ha alguns mots d'aquest tipus que es pronuncien amb [é]. És el cas de *sense*, *tretze* i *setze*, per exemple. En altres casos, trobem solucions diferents segons els pobles, depenent de si es troben més pròxims a la banda occidental o a l'oriental de la comarca. Per exemple, en les formes del demostratiu *aquest* o del substantiu *bèstia*.

El cas d'Alcover, però, és especial, ja que s'acosta a les formes occidentals en [é] en mots com *orella*, *ovella*, *parell*, *rovell*, *estreny*, *coneix*, *pateix*, *bateig*, *mareig*, *remei* o *Mireia*. Amb aquests mots podem veure com el parlar d'Alcover presenta la solució [é] en els grups -eig, -eix-, -e[jj], -ell-, -eny- i -ei-. El tret comú a tots aquests casos és la presència d'un grup de iod que explica la pronúncia de [é], més palatal que [e]. Aquest és un dels fenòmens que més caracteritzen els alcoverencs i que fàcilment detecten els parlants d'altres pobles veïns.

Un cas diferent, procedent de I breu, és el demostratiu *aquest*. Bona part

---

dels pobles del Camp pronuncien les formes d'aquest demostratiu amb [é], mentre que a Alcover es pronuncia amb [ɛ]. En aquest cas la solució alcoverenca s'acosta més a la resta del bloc oriental.

La E breu tònica llatina en llatí vulgar presenta la solució [ɛ], que es tanca en [e] en la majoria de parlars catalans. El parlar d'Alcover segueix la tònica general. Per exemple, *temps* <TEMPUS i *vell*<VETULU.

Pel que fa al vessant velar, la O breu llatina té com a resultat en llatí vulgar [ɔ], que es manté en tarragoní. En el cas d'Alcover, però, trobem sempre [o] en el grup -ou-, ja que el primer so s'assimila al segon. Aquest fet distingeix Alcover de la resta dels parlars del Camp. Per exemple, *plou* <PLOVET, *mou* <MOVET, *bou* <BOVE, *ou* <OVU i *dijous* <DIE IOVIS. Aquest fenomen s'estén a tots els casos en què trobem el diftong -ou-, que són molt nombrosos i, juntament amb les [e] que hem comentat anteriorment, permet identificar ràpidament un parlant d'Alcover. Cal tenir en compte que això passa en mots tan habituals com *prou*, *plou*, *ou*, *Salou*, *dijous*, etc.

La O llarga i la U breu tòniques llatines tenen com a resultat [o] en mots com *por* <PAVORE. En aquest mot trobem resultats diferents segons les poblacions en el mateix Camp de Tarragona.

Els grups /kwá/ i /gwá/ que trobem en mots com *quatre*, *cinquanta*, *guaita* i *quan* es mantenen sempre en posició tònica, a diferència d'altres parlars orientals, que els redueixen. En aquest resultat, doncs, el tarragoní difereix del bloc oriental i s'acosta a l'occidental.

En definitiva, el vocalisme tònic, tant en el vessant palatal com en el velar, presenta solucions peculiars, ja que en casos en què en la resta dels parlars tarragonins es pronuncia [ɛ] i [ɔ], a Alcover es pronuncia [e] i [o], fet que ens permet caracteritzar aquesta vila com una illa lingüística.

La /a/ i la /e/ en posició àtona neutralitzen sempre, tal com passa a tots els parlars orientals. Aquest fenomen es va iniciar en la posició pretònica al voltant del segle XIII i més tard es va estendre a totes les posicions. Els exemples són molt nombrosos: *cadenera* [kədər'nerə], *pataca* [pə'takə], etc.

Dins del tarragoní trobem que, en algunes localitats, la /a/ i la /e/ àtones en posició final absoluta es pronuncien [ɛ] en lloc de [ə] com les altres àtones. Aquest fenomen forma part d'una isoglossa discontinua i és compartit amb diversos parlars occidentals. A Alcover actualment es pronuncia [ə], tot i que alguns parlants molt grans fan [e] en algun cas esporàdic. En poblacions molt properes com la Selva del Camp o Reus es pronuncia [ɛ] habitualment. Segons alguns testimonis, a Alcover, antigament, es pronunciava sempre [ɛ].

Segons R. Violant (1) "a Montblanc i a Alcover, com a Vinyols, etc. ja s'ou bastant la *a* terminal convertida en *e*: *Marie* per Maria; *finestre* per finestra; *porte* per porta..."

Daniel Recasens (2), testimoni més actual, afirma que a Alcover actualment domina la pronúncia de vocal neutra.

Sembla que la pronúncia en [ɛ] al Camp gaudeix de poc prestigi i es troba en regressió, substituïda per [ə].

La /o/ en posició àtona, tant en posició pretònica com posttònica, neutralitza en [u]. Sembla que aquest fenomen es va produir de forma sistemàtica a final del segle XV o a principi del XVI. És comú a tot el bloc oriental, excepte a la pràctica totalitat de Mallorca.

Hi ha molts exemples de neutralitzacions en el vessant velar, igual que en el palatal. Tots dos tipus de neutralitzacions permeten distingir molt ràpidament un parlant oriental d'un occidental, ja que es manifesten en qualsevol enunciat, per breu que sigui. Les neutralitzacions de /a/ i /e/ en [ə] i la de /o/ en [u] en posició àtona són els dos trets principals que s'han utilitzat des de Milà i Fontanals per establir el límit entre els dos grans blocs dialectals del català: l'oriental i l'occidental (vegeu MAPA 1).

Quant a la /o/ àtona en posició inicial, trobem un tret que allunya el tarragoní de la resta dels parlars orientals i l'aproxima als occidentals. Es tracta de la diftongació en [əw]. Per exemple, *oliva* [əw'libə], *orella* [əw'rɛlə], etc. Aquest fet es troba en regressió, a causa del poc prestigi i de la pressió de la llengua estàndard. Per això, sobretot les generacions més joves, tendeixen a la pronúncia en [u]. En alguns casos un mateix parlant vacil·la entre la pronúncia vernacular en [əw] i l'estàndard en [u].

El tractament dels grups àtons /kwa/ i /gwa/ presenta diverses solucions en funció de la posició que ocupen dins del mot. En posició posttònica, sempre es conserven, com podem veure en mots com *Pasqua* ['paskwə], *aigua* ['ajgwə], *llengua* ['lɛngwə] i *egua* ['ɛgwə]. En posició pretònica, en canvi, hi ha diversitat de solucions. A *quaranta*, per exemple, monoftonga en [u] i es pronuncia [ku'rantə]. A *quaresma*, en general, es manté tot el grup i es pronuncia [kwə'rezmə], tot i que algun informant pronuncia [ku'rezmə].

La /a/ i la /e/ pretòniques en contacte amb la líquida bategant cauen en molts casos, però a vegades es mantenen. Alguns exemples de pèrdua són: *vermar* [bər'ma], *tronja* ['trɔŋʒə], *fréstec* [fres'tək], *crabassó* [krəbə'so], *safreig* [sə'fretʃ] i *apriar* [əpri'a]. En altres casos, com *escarabat* [əskərə'bat], *caragol* [kərə'gɔl] i *berenar* [bərə'na], no es fa aquesta reducció. Dins de l'àmbit del tarragoní hi trobem molta variació, segons la població. A la zona més oriental del Camp les elisions són més abundants que a la zona més occidental.

Un altre cas de caiguda de pretònica és el de l'afèresi de la medial oberta /a/ en posició inicial. És el cas d'*avellana* [bə'lanə], *haguessis* ['gesis], *aniràs* [ni'ras], *anem* ['nɛm] o *aixeca't* ['tʃekət], *ajupir* [dʒu'pi], *ajuntar* [dʒun'ta] o

---

bocar [bu'ka]. Sembla que aquest fenomen s'origina per fonètica sintàctica. El contacte de mots com aquests amb un d'acabat en vocal provoca l'elisió de la vocal inicial d'aquests, cosa que origina la confusió de la segmentació del mot. Així, per exemple, a partir de seqüències com *una avellana*, pronunciat [ˈunəbəˈlanə], és fàcil segmentar els mots com *una vellana* en lloc de *una avellana*.

1.2. Consonantisme

Una de les característiques que s'atribueixen al tarragoní, i que coincideix amb el balear i bona part del valencià, és el manteniment de l'oposició fonològica entre /b/ i /v/. La pronúncia labiodental de /v/, de fet, pràcticament ja ha desaparegut d'Alcover, i només es pot sentir en algun parlant molt vell.

En la majoria de les localitats del Camp de Tarragona aquesta distinció també s'ha perdut o és a punt de perdre's. En alguns pobles, però, és encara prou viva, sobretot entre la gent gran. En aquest sentit, els alcoverencs reconeixen la pronúncia de /v/ entre la gent de la població veïna de Valls. D'aquí prové l'expressió "[v]í [v]o de [v]alls".

Segons Recasens (3) a Alcover, tant la primera generació (persones de més de 60 anys) com la segona (persones d'entre 40 i 60 anys) presentaven un ús màxim de la /v/. De fet, aquestes dades es van publicar el 1985 i probablement la recollida és anterior. Actualment, però, només en trobem casos en algun parlant de la primera generació.

El fenomen de la vocalització de /l/ en [w] seguida de consonant és força generalitzada en el tarragoní, i en el parlar d'Alcover també es dona. Per exemple, trobem *aubergínia* per *albergínia*, *aubercoc* per *albercoc*, *paupar* per *palpar*, *aufàbrega* per *alfàbrega*, *aubarca* per *albarca* i *escaufar* per *escalçar*.

Aquesta vocalització es produeix a causa de la pronúncia velaritzada de les /l/ catalanes, més notable quan traven síl·laba, com en els exemples que hem esmentat.

Les prepalatals fricatives sorda /ʃ/ i sonora /ʒ/, en posició inicial i postconsonàntica es pronuncien africades, [tʃ] i [dʒ]. Aquest fenomen es dona en tot el tarragoní i acosta aquest subdialecte al bloc occidental. Així, trobem mots com [tʃ]afar, [tʃ]umar, pan[tʃ]a, car[tʃ]ofa, [dʒ]egant, [dʒ]erard, men [dʒ]ar i diumen [dʒ]e.

En posició intervocàlica, les mateixes /ʃ/ i /ʒ/ -/ʃ/ també en posició final-següen iod, és a dir, es reforcen amb la semivocal [j]. Això passa en tot el tarragoní, així com en la major part del bloc occidental. Per això es pronuncia ca [jʃ]a, cu [jʃ]a, bo [jʒ]a i passe [jʒ]ar. Aquesta pronúncia difereix de la que trobem

---

a la resta dels parlars orientals, que fan *ca* [ʃa], *cu* [ʃa], *bo* [ʒa] i *passe* [ʒar].

El grup /jn/, seguit de vocal, palatalitza en [ɲ]. Aquesta solució és característica del tarragoní, així com d'alguns parlars occidentals. Per exemple, es pronuncia *cunya* per *cuina*, *fenya* per *feina*, *sanfanya* per *sanfaina* o *becanya* per *becaina*...

La iodització és un fenomen segons el qual els grups llatins C'L, G'L i LY tenen el resultat de [j] semivocal o semiconsonant i no pas de [λ]. Aquest és un tret característic de bona part del català central i del balear. El tarragoní, en aquest cas, s'acosta a l'occidental, ja que té com a resultat [λ]. Tot i així, podem trobar alguna resta de iodització, per exemple *assoleiat* [əsulə'jat] o *lletia*.

Pel que fa a la /t/ de l'infinitiu, no es pronuncia mai, ni sola ni en combinació amb pronoms febles. Així, per *castigar-los* es pronuncia *castigâ'ls*; *agafar-me*, *agafâ'm*; *quedar-te*, *quedâ't*.

2. Morfologia

2.1. Morfologia nominal

L'article definit masculí presenta les formes autòctones *lo* i *los* –pronunciades [lu] i [lus]–, comunes a tot el tarragoní i la pràctica totalitat del nord-occidental, tot i que actualment conviu amb *el* i *els*, formes en expansió a causa de la difusió de la llengua estàndard. Així com entre les generacions més grans és habitual l'ús de les formes clàssiques *lo* i *los*, cada cop més es van imposant *el* i *els*, sobretot entre els joves.

Un altre dels fenòmens que caracteritzen Alcover al costat dels pobles veïns és l'absència de l'article definit davant dels antropònims masculins que comencen per consonant, per exemple: *He parlat amb Jordi*. Aquest article, però, s'utilitza davant dels antropònims masculins que comencen per vocal, així trobem: *He vist l'Ignasi*. Els antropònims femenins no presenten aquest fenomen i l'article definit s'utilitza sempre.

Pel que fa als demostratius trobem, en el primer nivell de proximitat, les formes *aquest* i *aqueix*, que s'utilitzen actualment amb el mateix valor. Es pronuncien [ə'ket] i [ə'keʃ]. Pel que fa a les formes femenines, *aquesta* es pronuncia [ə'ketə], amb elisió de la /s/ per analogia amb el masculí.

Tot i que sovint es pronuncia [é] a Alcover en casos en què en altres poblacions properes es pronuncia [ɛ], en el cas del demostratiu *aquest* és al revés: a Alcover es pronuncia amb [ɛ], mentre que en altres localitats veïnes la realització és [é]. En aquest aspecte, el parlar d'Alcover és més proper al bloc oriental.

Quant als pronoms personals en funció de subjecte, a la primera persona

---

del singular tenim *jo*, que es pronuncia [jɔ]. En el plural conviuen, en la primera persona, les formes *naltros* i *nantros*, mentre que en la segona persona tenim *valtros*. A la forma *nantros* hi trobem una assimilació de la líquida per la nasal.

El pronom personal en funció d'objecte és *se*, per a la primera i la segona persona del plural. Per exemple: *A naltros se van fer 'nar a plegar 'vellanes* o *Valtros se penseu que no hi haureu d'anar*.

Els pronoms personals en funció d'objecte sempre es fan servir en forma plena. Per exemple: *Me fa mal la cama* o *Te vai veure des del balcó*. Darrere d'un mot acabat en vocal, la vocal del pronom s'elideix en alguns casos, però no sempre. Per exemple, podem sentir *A naltros també se volen veure* o *A naltros també's volen veure*. Quan apareixen darrere del verb, si aquest acaba en vocal sempre es fa l'elisió, fins i tot darrere dels infinitius, ja que la -r d'aquests no es pronuncia (vegeu-ne exemples a "Consonantisme").

Pel que fa als possessius, predominen les formes *meva*, *teva* i *seva*, que conviuen amb *meua*, *teua* i *seua* en els parlants més grans.

Les formes àtones dels possessius s'utilitzen només en les relacions de parentiu, com *ma mare* o *son pare*. Molt sovint el possessiu no coincideix en gènere amb el substantiu que precedeix. Per exemple, és molt habitual sentir *ma germà*, *ta tiet*, *son cosina*... Això vol dir que aquestes formes han perdut una informació semàntica, la de gènere, que ja ve indicat pel nom.

Els plurals en -ns de paraules com *hòmens*, *jòvens* o *ràvens*, que provenen de mots esdrúixols llatins, són força vius a Alcover, igual que en la resta dels parlars del Camp de Tarragona. En alguns casos, com *marges* i *termes*, s'ha perdut el plural etimològic i només s'hi afegeix una -s. Cal dir, de tota manera, que els plurals en -ns es troben en retrocés; cada cop més, sobretot la gent més jove, utilitza els plurals *homes*, *joves* i *raves*.

2.2. Morfologia verbal

Pel que fa a l'infinitiu, són habituals les formes *tindre* i *vindre*, que coexisteixen amb *tenir* i *venir*. En el cas de *valdre*, *doldre* i *cabre*, aquestes són les formes que s'utilitzen exclusivament. També podem esmentar el cas de *calguer*, que és la forma més freqüent, tot i que tampoc no és estrany *caldre*.

El morfema de la primera persona del present d'indicatiu és -o, pronunciat [u]. En el cas del present de subjuntiu, sempre s'utilitzen les formes en -i-. Aquests dos trets són generals a tot el Camp de Tarragona, i coincideixen amb la solució de gairebé tot el bloc oriental continental.

En el pretèrit imperfet de subjuntiu trobem les formes provinents de -ASSEM i -ISSEM llatines. En verbs com *dormir* i *patir*, hi ha vacil·lació entre les formes

---

etimològiques *-dormís-* i les que presenten un increment velar *-dormigués*. Aquest fenomen és degut a l'analogia amb altres verbs, com *dir* i *valdre*.

En els verbs incoatius s'afegeix l'increment *-eix-*, igual que en la totalitat dels parlars orientals –en tarragoní amb la semivocal [j]. A Alcover, però, hi ha la particularitat que es pronuncia amb [é], ja que va seguida de semivocal i consonant palatals: *pateix*, *serveixes*, *coneix* o *compleixen*.

Els verbs de la segona conjugació *ploure*, *moure* i *beure* presenten diferents evolucions pel que fa al canvi d'accent al pretèrit imperfecte d'indicatiu. A Alcover hi predominen les formes *plovía*, *movia* i *bevia*, tot i que hi ha informants que utilitzen o coneixen *ploia*, *moia* i *beia*, més properes a parlars occidentals. Probablement, el fet que l'estàndard reculli les primeres fa que, sobretot les generacions més joves, tendeixin a fer-les servir cada cop més.

La primera persona del present d'indicatiu dels verbs *anar* i *fer* a Alcover presenta les formes *vai* i *fai*. Pel que fa al verb *veure*, la forma més estesa és *vec*, tot i que també es coneix *vei*. Cal tenir en compte que la forma *vai* és molt productiva, ja que, a més de formar part del paradigma del verb *anar*, s'utilitza per a la primera persona del pretèrit perfect perifràstic, en qualsevol verb.

Finalment, pel que fa a les formes del present del verb *haver*, que s'utilitza com a auxiliar del pretèrit indefinit, trobem les formes àtones *hai* [əj], *has* [əs], *ha* [ə], *hem* [əm], *heu* [əw] i *han* [ən]. Cal dir, però, que quan forma part de la perífrasi d'obligació es pronuncia tònica, amb [á]. Per exemple, *has de venir* ['azdəbə'ni].

3. Lèxic

El lèxic és un dels camps més difícilment sintetitzables. Per això, hem optat per un grup de mots dels molts que s'utilitzen. La llista, òbviament, no és exhaustiva ni pretén ser-ho, ja que el cabal lèxic que utilitzen els parlants és massa gran. Les paraules seleccionades són només una mostra de les moltes que es podrien destacar perquè no són comunes a tot el català.

Aquest recull de mots segueix un ordre alfabètic i no està distribuït per camps semàntics. Darrere de cada entrada, hi ha la transcripció fonètica –tal com es pronuncia a Alcover– seguida de la categoria sintàctica i de l'explicació.

abadia [əβə'diə] *f.* Oficina i habitatge del rector d'una església.

abaltí's [əβəl'tis] *v. pr.* Endormiscar-se, ensopir-se.

aconhortá's [əkunur'tas] *v. pr.* Resignar-se passivament.

acotxá's [əku'tʃas] *v. pr.* Abaixar-se, ajupir-se.

aduir [əðu'i] *v. tr.* Adreçar, dominar rectament una persona o cosa.

- (a)nuâ's [anu'as] *v. pr.* En sentit figurat, fer-se un nus a la gola.
- arena** [ə'renə] *f.* Substància mineral que consisteix en grans petits provinents generalment de la disgregació de les roques, sorra.
- arna** [ˈarnə] *f.* Clos artificial destinat a allotjar un eixam d'abelles que permet fàcilment l'aprofitament de la mel i de la cera que elaboren.
- asclat, asclada** [əs'klət], [əs'klaðə] *adj.* Molt cansat.
- bacó** [bə'ko] *m.* Porc.
- bacó, bacona** [bə'ko], [bə'konə] *adj.* Persona que és bruta físicament o moralment.
- bajoca** [bəj'zəkə] *f.* Grana i llegum tendre de la bajoquera.
- bajoquera** [bəjz'u'kerə] *f.* Planta enfiladissa (*Phaseolus vulgaris*) d'origen americà, de llegums i granes comestibles.
- bancal** [bəŋ'kal] *m.* Tros de terra plana conreada.
- basca** [ˈbaskə] *f.* Angúnia, mareig, vòmit, en l'expressió *fer basca*.
- becada** [bə'kaðə] *f.* Dormida breu.
- bitxo** [ˈbitʃu] *f.* Fruit de la planta *Capsicum frutescens*, molt picant, prim i allargat en forma de corn.
- bres** [ˈbrɛs] *m.* Llit d'infant, al qual es pot comunicar un moviment de balanceig, bressol.
- bressar** [brɛ'sə] *v. tr.* Gronxar (un infant al bres).
- bufolla** [bu'folə] *f.* Lesió produïda per un aixecament de l'epidermis com a conseqüència d'una cremada, del fregadís, etc. que conté inicialment un líquid serós i després pot contenir sang o pus.
- botjar** [bu'dʒə] *adj.* Inculte, no conreat.
- brossa** [ˈbrɔsə] *f.* Conjunt de fulles, branquillons i altres despulles dels vegetals escampats, apilotats, etc. // Brutícia i totes les altres coses per llençar que s'arreglegen escombrant; el rebuig de la cuina, etc.
- brostar** [brus'tə] *v. intr.* Una planta, fer o treure noves ramificacions.
- calçot** [kəl'sot] *m.* Grill d'una ceba blanca cultivat especialment per ser menjat al caliu, ceballot.
- camí** [kə'mi] *m.* Dins la idea de repetició d'una acció o d'un esdeveniment, cada cas de compliment d'aquesta acció o d'aquest esdeveniment, vegada.
- canalla** [kə'nələ] *f.* Conjunt de criatures, criatura.
- capgròs** [ˈkəb'grɔs] *m.* Amfibi anur en la fase del seu desenvolupament en què és un animal aquàtic de respiració branquial, proveït de cua i durant la qual li neixen les quatre potes i pateix altres canvis externs i interns que el transformen en adult.
- carrau** [kə'rau] *m.* Instrument de fusta amb una llengüeta que, en fer giravoltar la peça on va fixada, bat successivament les dents d'una roda dentada fixa-

da al mànec, i produeix així un seguit de sorolls secs i desagradables. Per extensió, persona excessivament xerrameca.

catxar [kə'tʃa] *v. tr.* Donar (la mà) a algú.

clau ['klau] *m.* Dent punxeguda situada a cada costat de les incisives, entre la darrera incisiva i la primera molar.

a coll mitó [ə'kɔʎmi'to] *loc. adv.* A coll i be.

corcó [kur'ko] *m.* Persona insistent, porfídiola.

cós ['kos] *m.* Curses o altres jocs que se celebren principalment l'endemà de la festa major (*dia del cós*).

cuïc [ku'ik] *m.* Mosquit.

cullereta [kuʎə'ɾetə] *f.* Capgròs.

al defora [ə'ðə'fɔɾə] *loc. adv.* Al camp.

destraler, destraler [dəstrə'le], [dəstrə'lerə] *adj.* Persona que fa malbé les coses que toca.

dijuni [di'zuni] *m.* Dejuni, vigília.

doble ['doblə] *adj.* Que té un gruix considerable.

dugo ['duxu] *m.* Ocell de la família dels estrígids (*Bubo bubo*), amb ulls d'iris taronja i de mirada penetrant, amb plomalls a les orelles, que arriba a 70 cm. de llargada i és considerat el rapinyaire nocturn més gran d'Europa./ Desplaçament semàntic: adjectiu qualificatiu de persona que presenta les característiques de l'ocell.

eccihòmet [əksi'omət] *m.* Persona que presenta molt mal aspecte. Derivat d'*ecce homo*.

eixorbar [əjʃur'ba] *v. tr.* Deixar sord per un soroll molt fort, eixordar.

embafat, embafada [əmbə'fat], [əmbə'faðə] *adj.* Satisfet de de si mateix, vanitós, orgullós.

enguany [əŋ'gwan] *adv.* Aquest any.

entrepussar [əntɾəpu'sa] *v. intr.* Topar amb el peu contra un obstacle, ensopegar.

enxancarrar [əntʃəŋkə'ra] *v. tr.* Eixamplar (les cames). / *pron.* Separar una cama de l'altra, eixancarrar.

enxaneta [əntʃə'nɛtə] *m. i f.* Xiquet o xiqueta que carrega un castell humà.

enyiva [ə'niβə] *f.* teixit fibrós envoltat d'una membrana mucosa que cobreix la part alveolar de les mandíbules i s'adhereix fortament a les dents.

ert, erta ['ɛrt], ['ɛrtə] *adj.* Dret i rígid.

esbaconar [əsβəku'na] *v. tr.* Maltractar de paraula.

esbalçà's [əsβəl'sas] *v. pr.* Caure una casa, una paret, un terreny.

escarcer [əskər'sə] *m.* Senar.

esmerlit [əzmər'lit] *adj.* Esprimatxat i mancat de forces.

espényer [əs'peɲə] *v. tr.* Moure o tractar de moure exercint una pressió, empényer.
esquerrer [əskə're] *adj.* Esquerrà.
d'esquitllèvit [dəski'k:ɛβit] *loc. adv.* Obliquament, de costat.
estopeït, estopeïda [əstupə'it], [əstupə'iðə] *adj.* Eixut, espès i sense gust.
esvanit, esvanida [əzβə'nit], [əzβə'niðə] *adj.* Ple de vanitat.
fadrí, fadrina [fə'ðri], [fə'ðrinə] *m. i f.* Persona jove, especialment en estat de casar-se. / Persona soltera.
farnaca [fər'nakə] *f.* Llebre jove. / Desplaçament semàntic: adjectiu qualificatiu pejoratiu adreçat a les dones.
fesol [fə'zɔl] *m.* Llegum comestible de la fesolera; la llavor d'aquesta planta, també comestible.
figuereta [fiɲə'retə] *f.* Tombarella.
forniguer [furni'ɲe] *m.* Cau on viuen les fornigues. / Lloc on hi ha molta gent posada en moviment; multitud de gent posada en moviment, formiguer.
fuada [fu'aðə] *f.* Forat produït a la roba per una espurna de foc.
fumera [fu'merə] *f.* Conducte que dona sortida al fum, als productes de la combustió, d'un fogar, xemeneia.
galleta [gə'letə] *f.* Vas de fusta, de zenc, etc., de figura de con truncat o cilíndrica, amb una nansa semicircular que la subjecta per dos punts diametralment oposats a la seva base superior, el qual serveix per a pouar i transportar aigua, galleda.
garrut, garruda [gə'rut], [gə'ruðə] *adj.* Garrel, tort de cames.
gatim [gə'tim] *m.* Gotim. Tros d'un raïm.
gisclar [dʒis'kla] *v. intr.* Fer un so de veu agut i penetrant com el que fa llançar un dolor agut, el terror, etc.
grill ['griʎ] *m.* Qualsevol de les parts separades per membranes de què consten certs fruits com la taronja.
guerxo ['gɛrtʃu] *adj.* Que obliqua la mirada per estrabisme o accidentalment, borni.
guino ['ginu] *m.* Avar.
llépol ['lepol] *adj.* Llaminer.
llomâ's [ʎu'mas] *v. pr.* Agafar dolor als lloms.
llusco, llusca ['ʎusku], ['ʎuskə] *adj.* Persona curta de vista.
malesa [mə'lezə] *f.* Maldat, especialment acció dolenta. / Entremaliadura.
marranejar [məɾənei'ʒa] *v. intr.* Plorar molt fort i insistentment.
melic [mə'lik] *m.* Depressió arrodonida i arrugada que deixa al mig del ventre la secció del cordó umbilical, llombrícol.
moixó [muɟ'ʃo] *m.* Animal vertebrat, ovípar, de sang calenta, que té el cor amb quatre cavitats, la respiració pulmonar, el bec corni, el cos cobert de plomes

- i les extremitats toràciques en forma d'ales aptes per al vol, ocell.
- moresc** [mu'rɛsk] *m.* Blat de moro.
- morro** ['moru] *m.* Part carnososa mòbil que limita l'obertura de la boca, llavi.
- mostela** [mus'tɛlə] *f.* Taca lívida, blavenca, moradença, produïda per l'extravasació de la sang al teixit subcutani, sangtraït.
- norris** ['noris] *adj.* Deixat, que no té cura del seu aspecte o dels seus interessos.
- nuet, nueta** [nu'ɛt], [nu'ɛtə] *adj.* Nu, despullat.
- padrí, padrina** [pə'ðri], [pə'ðrinə] *m. i f.* Persona que presenta un infant a les fonts baptismals i li posa el nom de font. / Avi, àvia.
- pataca** [pə'takə] *f.* Tubercle de la pataquera, patata.
- patollar** [pətu'ka] *v. intr.* Esforçar-se per fer una cosa.
- pigota** [pi'ɔtə] *f.* Malaltia infecciosa i contagiosa d'origen víric, caracteritzada per febre alta i per una erupció cutània de pústules que fan crostes, les quals, en caure, deixen ordinàriament una cicatriu permanent, verola.
- plàtera** ['platərə] *f.* Plat de forma ovalada, oblonga, generalment més gran que un plat ordinari, en què certs menjars es porten a taula, plata.
- ploviscar** [pluʒis'ka] *v. intr.* Ploure lleugerament a gotes molt petites, plovisquejar.
- rafal** [rə'fal] *m.* Cobert sostingut per pals o per pilars, adossats o no a una façana, a una paret, esp. el que és construït davant el portal o el terrat d'una casa per tal de guardar de la pluja o del sol.
- rebotit, rebotida** [rəβu'tit], [rəβu'tiðə] *adj.* Estar molt ple, sobretot de menjar.
- renegar** [rənə'ɾa] *v. tr.* Dir renecs, blasfemar.
- repèl** [rə'pɛl] *m.* Aixecament de pell tocant a l'ungla.
- ribell** [ri'βɛʎ] *m.* Vas rodó de poca alçària més ample de la boca que de la base, emprat per a rentar-hi plats i altres usos.
- ruc** ['ruk] *m. Ase. / adj. m. i f.* Persona d'enteniment obtús, no gens intel·ligent.
- sagí** [sə'zi] *m.* Greix d'un animal.
- sentida** [sən'tiðə] *f.* Dolor agut que se sent en rebre una impressió física o moral.
- soll** ['soʎ] *m.* Cort de porcs. / Desplaçament semàntic: indret brut o desordenat.
- somera** [su'merə] *f.* Femella de l'ase.
- somicar** [sumi'kə] *v. intr.* Gemegar com aquell qui plora. / Fig. Fer el ploricó, ploriquejar.
- sorgir** [sur'dzi] *v. tr.* Refer amb l'agulla el teixit (d'una roba foradada o esclariada), sargir.
- titaranya** [titə'rapə] *f.* Teixit que fan diversos aràcnids amb el fil tenuíssim que segreguen, i que els serveix per a caçar els insectes de què s'alimenten, teranyina.

- titot** [ti'tɔt] *m.* Gall dindi, endiot.
- toll** ['toʎ] *m.* Sot ple d'aigua, bassiot.
- tomaca** [tu'makə] *f.* Fruit comestible de la tomaquera, tomàquet.
- torcar** [tur'ka] *v. tr.* Netejar amb un drap, un paper, etc.
- tremolí** [trəmu'li] *m.* Calfred.
- trispol** [tris'pɔl] *m.* Sostre d'una habitació, trespol.
- trull** ['truʎ] *m.* Local destinat a la fabricació d'oli. / Corró troncocònic que volta el molí d'oli i esclafa les olives. / Safareig o pica clavat a la pedra, destinat a guardar-hi l'oli procedent de la premsa.
- trumfa** ['trumfə] *f.* Pataca.
- vedriola** [βəðri'ɔlə] *f.* Vas clos amb una petita escaleta per on hom pot ficar-hi monedes, que difícilment poden treure's sense trencar-lo o obrir-lo amb una clau si té pany, guardiola.
- verra** ['βɛrə] *f.* Femella del porc, truja.
- xafallós, xafallosa** [tʃəfə'los] [tʃəfə'ʎozə] *adj. i m. i f.* Que parla reemplaçant el so de *s* per un so molt acostat al de *x*.
- xerrameco, xerrameca** [tʃərə'mɛku] *adj. i m. i f.* Que xerra, xerraire.
- xic, xica** ['tʃik] ['tʃikə] *m. i f.* Noi, noia. / Fadrí, fadrina.
- xiquet, xiqueta** [tʃi'kɛt] [tʃi'kɛtə] *m. i f.* Nen, nena. / Per extensió: casteller.
- xiribec** [tʃiri'βɛk] *m.* Pèsol amb tavella. Tirabec.
- xolla** ['tʃɔlə] *f.* Cabell llarg (és el significat contrari al que registra el DCVB)
- xorivia** [tʃuri'βiə] *f.* Herba (*Pastinaca sativa ssp. sativa*), cultivada per la seva arrel grossa, cònica i comestible, emprada com a verdura i com a farratge, xirivia.
- xup** ['tʃup] *m.* Au nocturna. / Desplaçament semàntic: persona justa, encantada.
- xurriac** [tʃuri'ak] *m.* Serra que consisteix en una fulla d'acer rígida que té una vora dentada i va fixada pel seu cap més ample a un mànec de fusta, xerrac.
- xusco** ['tʃuscu] *m.* Llengüet. / Per extensió: entrepà.

Ja hem situat el tarragoní com un conjunt de parlars orientals, però amb molts elements comuns amb el bloc occidental que ens permeten parlar d'un subdialecte de transició. I és precisament en el lèxic on hi ha més paral·lelismes amb els parlars occidentals. Dins del grup de mots que comparteixen l'occidental i el tarragoní, també n'hi ha força que es fan servir als parlars balears. També hem de destacar els mots autòctons, que reforcen la personalitat del tarragoní.

3.1. Mots autòctons del tarragoní

<i>botjar</i>	<i>grill</i>
<i>brossa</i>	<i>guino, guina</i>
<i>brostar</i>	<i>moresc</i>
<i>calçot</i>	<i>pataca</i>
<i>canalla</i>	<i>rafal</i>
<i>catxar (la mà)</i>	<i>rebotit, rebotida</i>
<i>enxaneta</i>	<i>sentida</i>
<i>enyiva</i>	<i>soll</i>
<i>estopeït</i>	<i>somicar</i>
<i>figuereta</i>	<i>toll</i>
<i>fuada</i>	<i>tomaca</i>
<i>gatim</i>	<i>xoravia</i>
<i>gisclar</i>	<i>xup</i>

3.2. Paral·lelismes amb l'occidental

<i>abadia</i>	<i>melic</i>
<i>acotxà's</i>	<i>moixó</i>
<i>arna</i>	<i>mustela</i>
<i>bajoca</i>	<i>nuet</i>
<i>basca</i>	<i>plàtera</i>
<i>becada</i>	<i>ploviscar</i>
<i>bufolla</i>	<i>renegar</i>
<i>camí</i>	<i>repèl</i>
<i>cullereta</i>	<i>ruc</i>
<i>defora</i>	<i>sagí</i>
<i>dugo</i>	<i>sorgir</i>
<i>entrepussar</i>	<i>titaranya</i>
<i>enxancarrar</i>	<i>titot</i>
<i>escarser</i>	<i>tremolí</i>
<i>espényer</i>	<i>trispol</i>
<i>esquerrer, esquerrera</i>	<i>trull</i>
<i>farnaca</i>	<i>xic, xica</i>
<i>fesol</i>	<i>xiquet, xiqueta</i>
<i>forniguer</i>	<i>xurriac</i>
<i>fumera</i>	<i>xusco</i>
<i>galleta</i>	<i>vedriola</i>
<i>garrut</i>	<i>verra</i>
<i>guerxo</i>	

3.3. Paral·lelismes amb l'occidental i el balear

<i>arena</i>	<i>llépol, llépola</i>
<i>bres</i>	<i>morro</i>
<i>bressar</i>	<i>padrí, padrina</i>
<i>clau</i>	<i>pigota</i>
<i>doble</i>	<i>ribell</i>
<i>enguany</i>	<i>torcâ's</i>
<i>fadrí, fadrí</i>	

3.4. Castellanismes

algo (alguna cosa)	hasta (fins)
alego (aviat)	mantecao (gelat)
antes (abans)	menos (menys)
arrojar (vomitar)	missero, missera (xafarder, xafarde- ra)
atràs (endarreriment)	nòvio, nòvia (nuvi, núvia; promès, promesa)
assentâ's (asseure's)	ojo (compte!)
bassura (escombraries, brossa)	pués (doncs)
bassurero, bassurera (escombriaire)	puesto (lloc)
bocadillo (entrepà)	querido, querida (amant)
bueno (d'acord)	quitar (prendre, treure)
caldo (brou)	rato (estona)
colúmpio (gronxador)	rebato (rampell)
cruse (cruïlla)	tetxo (sostre)
cutxaron (cullerot)	tiet (oncle)
después (després)	tio (oncle)
embustero, embustera (mentider, mentidera)	tocino (porc)
enredo (embolic)	tonto, tonta (ximple, però sense càr- rega despectiva)

CONCLUSIONS

La descripció del parlar d'Alcover ens permet situar-lo en el subdialecte tarragoní, igual que la majoria del Camp de Tarragona i part de la Conca de Barberà. El tarragoní pertany clarament al bloc oriental, tot i que comparteix força trets – fonètics i sobretot lèxics– amb l'occidental. Per això podem dir que el tarragoní és un subdialecte de transició entre els dos blocs, i aquest caràcter explica la gran variació que hi ha entre unes poblacions i unes altres. En aquest sentit, Alcover, tot i que comparteix molts trets amb les altres localitats del Camp, té solucions característiques.

La vila d'Alcover presenta trets lingüístics propis que la defineixen

En primer lloc, podem afirmar que la parla d'Alcover és oriental perquè la /a/ i la /e/ en posició àtona neutralitzen en /ə/ i la /o/ i la /u/ en la mateixa posició neutralitzen en /u/. Aquests són els trets que des de Milà i Fontanals s'han destacat per separar els dos principals blocs dialectals del català –l'oriental i l'occidental. També coincideix –en part– amb l'oriental el resultat de la I breu i la E llarga

---

llatines, normalment [e] però en alguns casos [e]. També la major part de la morfologia verbal coincideix amb la resta dels parlars orientals.

Un altre fet que cal tenir en compte en relació amb el tarragoní és que es tracta d'una àrea lateral i tardana –pertany a la Catalunya Nova i el català hi va arribar gràcies a repobladors. Aquestes dues característiques possibiliten el manteniment de solucions que en altres dialectes més innovadors no es conserven.

Pel que fa als principals trets que acosten el parlar d'Alcover i el tarragoní a l'occidental, podem destacar-ne de fonètics. Per exemple, la diftongació de la /o/ inicial en [aw]; la segregació de iod davant de /ʃ/ i /ʒ/, i la pronúncia africada d'aquests fonemes en posició inicial i postconsonàntica. També hi ha trets morfològics i lèxics que acosten aquesta parla al bloc occidental. En aquest sentit, cal esmentar la utilització de la forma plena dels pronoms febles davant del verb i, quan aquests van darrere d'un infinitiu, la manca de sensibilització de la /r/ final. També el tarragoní, igual que el nord-occidental, conserva la forma plena de l'article determinat masculí –*lo* i *los*. El lèxic és el camp on trobem més coincidències entre el tarragoní i l'occidental –en alguns casos també amb els parlars balearics. A l'apartat d'aquest article dedicat al lèxic n'hi ha força exemples.

Finalment, cal destacar els aspectes en què el parlar d'Alcover és singular respecte a les altres poblacions del Camp de Tarragona. Els dos trets més característics, dins del vocalisme tònic, són el tancament de /ɛ/ en [é] en els grups -eig, -e[jʃ], -eix-, -ell-, -eny- i -ei-, i el tancament de /ɔ/ en [ó] en el diftong -ou-. Val adir que aquests dos trets es manifesten molt sovint i que són percebuts pels habitants dels pobles veïns. També contrasta amb la resta de les poblacions del Camp l'ús dels articles davant d'antropònims. Així, mentre que a les altres poblacions s'utilitza sempre, a Alcover no s'utilitza davant dels antropònims masculins que comencen amb consonant.

Així doncs, podem concloure que, tot i que el parlar d'Alcover pertany al tarragoní, té algunes característiques singulars que ens permeten parlar d'illot lingüístic.

**ROSA M. SANROMÀ I BARBERÀ
LAURA POBLET I ESTIVILL**

NOTES

* Volem agrair la col·laboració de les persones que hem enquestat: Joan Camps, M. Lluïsa Camps, Anton Figueras, Rosa Ribellas, Modest Sanromà, M. Teresa Sans i Anton Torrell. També, molt especialment, l'ajuda i els consells del doctor Pere Navarro, així com el suport tècnic i informàtic de Martí Yebras i Xavier Torrell.

(1) VIOLANT SIMORRA, Ramon, *Etnografia de Reus i la seva comarca*, Reus, 1958, pàg. 85

(2) RECASENS, Daniel, *Estudi lingüístic sobre la parla del Camp de Tarragona*, Curial Edicions Catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, pàg. 94-98

(3) RECASENS. *Op. cit.*, pàg. 123

ANNEX

i	vocal palatal tancada	sí, vi
e	vocal palatal semitancada	temps, gent
e	vocal palatal semioberta	paret, res
a	vocal medial oberta	mà, nas
ə	vocal medial semitancada	arriba, escolta
ɔ	vocal velar semioberta	sol, pont
o	vocal velar semitancada	tos, gos
u	vocal velar tancada	suc, ruc
j	semivocal palatal tancada	mai, faixa
	semiconsonant palatal tancada	iogurt, toia
w	semivocal velar tancada	bou, caure
	semiconsonant velar tancada	cauen, quatre
p	bilabial oclusiva sorda	pi, pota
b	bilabial oclusiva sonora	bo, barca
β	bilabial aproximant sonora	tova, cabell
t	dental oclusiva sorda	taca, telèfon
d	dental oclusiva sonora	dit, dona
ð	dental aproximant sonora	adéu, aduir
k	velar oclusiva sorda	cap, cua
g	velar oclusiva sonora	got, gat
ɣ	velar aproximant sonora	pegar, agulla
f	labiodental fricativa sorda	fe, farina
v	labiodental fricativa sonora	
	(només els parlants més vells)	vi, cavar
s	alveolar fricativa sorda	soca, cella
z	alveolar fricativa sonora	casa, rosa
ts	alveolar africada sorda	potser, gats
dz	alveolar africada sonora	dotze, setze
ʃ	prepalatal fricativa sorda	coixí, caixa
ʒ	prepalatal fricativa sonora	afegir, sagí
tʃ	prepalatal africada sorda	xiquet, carxofa
dʒ	prepalatal africada sonora	menjar, gent
l	líquida lateral alveolar	mel, pala

ʎ	líquida lateral palatal	lluna, llana
r	líquida bategant alveolar	cara, mare
r	líquida vibrant alveolar	roca, carro
m	nasal bilabial	mare, mel
ɱ	nasal labiodental	infern, confit
n	nasal alveolar	nas, gana
ɲ	nasal palatal	canya, nyap
ŋ	nasal velar	encara, fang

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja, *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB), 10 volums, Palma de Mallorca, 1926-1968
- ALEGRE, Montserrat, *Dialectologia catalana*, Barcelona, Teide, 1991
- BADIA, Antoni M., *Gramàtica històrica catalana*, València, Tres i Quatre, 1981
- COROMINES, Joan, *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* (DECat), 9 volums, Barcelona, Curial, 1980-1991
- Diccionari de la llengua catalana* (DIEC), Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, Edicions 3 i 4, Edicions 62, Moll, Enciclopèdia Catalana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995
- MOLL, Francesc de Borja, *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València, 1991
- NAVARRO, Pere, *Els parlars de la Terra Alta*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 1996
- PLAZA, Carme, *La parla de la Conca de Barberà*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 1996
- RECASENS, Daniel, *Estudi lingüístic sobre la parla del Camp de Tarragona*, Curial Edicions Catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985
- VENY, Joan, *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca, Moll, 1987 (7a edició)
- VIOLANT, Ramon, *Etnografia de Reus i la seva comarca*, Reus, 1958